

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Kätlin Juurik

**Põhikooli 2 ja 3 astme õpilaste enesekohaste hoiakute võrdlus
Võru maakonna koolide näitel**

Seminaritöö

Juhendaja: Karin Täht

Läbiv pealkiri: Õpilaste enesekohaste hoiakute võrdlus

Tartu 2012

Kokkuvõte

Käesoleva seminaritöö eesmärk oli uurida põhikooli õpilaste enesekohaste hoiakute erinevusi erinevates vanuseastmetes – üldist enesehinnangut, akadeemilist enesehinnangut, üldist enesetõhusust, akadeemilist enesetõhusust ning huvi ja motivatsiooni. Samuti uurisin hoiakute seost keskmise koolihindega. Valimisse kuulus 71 õpilast, 5-st erinevast Võru maakonna koolist, andmed koguti 12-13 ja 15-16 aastaste õpilaste seast. Õpilased täitsid enesekohaste hoiakute küsimustiku elektrooniliselt e-Formularis. Tulemused näitasid, et keskmisel hindel on kõigi eelpool mainitud hoiakutega positiivne korrelatsioon. Kõrgeimad statistiliselt olulised korrelatsioonid keskmisel hindel olid huvide ja motivatsiooni ($r = 0,718$, $p < 0,01$) ning akadeemilise enesetõhususe ($r = 0,631$, $p < 0,01$) skaalaga.

12-13 aastaste ja 15-16 aastaste õpilaste enesekohaste hoiakute ning huvi ja motivatsiooni skaalade keskmiste skooride vahel ilmnes statistiliselt oluline erinevus akadeemilise enesetõhususe ($p = 0,029$) ning huvi ja motivatsiooni ($p = 0,028$) skaalal.

Abstract

The main aim of this seminary paper was to study the self-concept of the elementary school students – self-esteem, general self-achievement, academic self-achievement, general motivation. The author compared the attitudes with the school grades and then with the age of the students. The sample consisted of 71 students from five different schools in Võru county, the data was collected from students aged 12-13 and 15-16 years.

The students filled in a questionnaire about self-concept in e-Formular. The results showed that there was a positive correlation between all the previously mentioned attitudes and average grades. The highest statistically important correlations were found between average grades and the scale of interests and motivation ($r = 0,718$, $p < 0,01$) and academic self-achievement ($r = 0,631$, $p < 0,01$). Statistically relevant difference occurred between academic self-achievement ($p = 0,029$) and interest and motivation ($p = 0,028$) within the average scores of self-concept and interest and motivation scales.

Sissejuhatus

Õpilaste motivatsiooni ja saavutuste langus koolis toimub enamasti noorukieas (Eccles ja Midgley, 1989; Peetsma, 1997). Igal õpilasel on erinevad põhjused, miks soov õppida on nõrgenenud või hoopiski kadunud (Brophy, 1998). Noorukieas muutuvad sotsiaalsed suhted, isiklik areng ja tegevus väljaspool kooli üha enam olulisemaks (Eccles ja Midgley, 1989). Selleks, et õppimine toimuks, peab õpilane tahtma õppida ja olema motiveeritud õppimiseks (Gottfried, 1985).

Kui õpilane usub iseendasse ja oma suutlikkuse hakkama saada, saavutab ta meelekindluse ja sise-mise valmisoleku teatud olukordades efektiivsemalt toimida ja tegutseda. Enesetõhusus baseerub eneseusul ning mitmekesise õppimis- ja tegevuskogemuse tulemusena kujuneb õpilasel veendumus, et suudetakse midagi selgeks õppida, sooritada või konkreetses probleemses situatsioonis hakkama saada (Gagne & Driscoll, 1992).

Enesekohased hoiakud on haridusvaldkonna uurimustes järjest enam aktuaalsemad. Kool on keskkond, kus akadeemilist eneseregulatsiooni arendatakse ja säilitatakse ning selleks vajalike strateegiate kasutamine on seotud akadeemilise eduga koolis (Bandura, 1997). Eneseuskumuste mõju oma saavutustele ei lõppe õppimisega. Hariduse eesmärk peab olema akadeemilise suutlikkuse arendamine (Pajares & Schunk, 2001). Lisaks haridusele peaks koolid andma lastele ka enesekindlust edaspidiseks, et olla võimelise täitma oma lootusi ja ambitsioone.

Enesekohaseid hinnanguid, nende omavahelisi seoseid ja vastasmõju teiste teguritega on palju uuritud. Mitmed uuringud on näidanud, et kõrgem enesetõhusus aitab kaasa akadeemilise motivatsiooni leidmisele (Schunk, 1990; Bong, Pajares, 1996; Prat-Sala, Redford, 2010 jt).

Kuid on ka vastakaid tulemusi, Vancouver ja Thompson (2001) leidsid oma uurimuses, et enesehinnangu ja akadeemiliste tulemuste vahel võib olla negatiivne seos. Ka Pullmann ja Allik (2008) on leidnud, et madal üldine enesehinnang ei pruugi tähendada halbu akadeemilisi tulemusi, vaid vastupidi – kõrgemate akadeemiliste tulemustega õpilastel on pigem madalam enesehinnang. Akadeemiliselt edukamatel õpilastel võib olla kriitilisem vaade iseendale ning akadeemiliselt ebaedukamad kompenseerivad puudujääki kõrgema enesehinnanguga (Pullmann ja Allik, 2008).

Neljas Euroopa riigis Saksamaal, Tšehhis, Šveitsis ja Hollandis viidi läbi uuring, kus võrreldi õpilaste enesekohaseid hoiakuid ka erinevates vanuse gruppides. Vanuse järgi oli uuringus rühmitatud õpilased kolme vanusegruppi: noorem vanusegrupp (12-13 aastat), keskmine vanusegrupp (14 aastat) ja vanem vanusegrupp (15-16 aastat). Tulemused näitasid, et enesetõhusus on kõrgeim kõige nooremas vanusegrupis, keskmises ja vanemas vanusegrupis erinevusi ei leitud. Samas uuringus toodi välja akadeemiliste tulemuste positiivne seos enesetõhususega (Peetsma, Hasver, Veen, Roede, 2005).

Käesolevas töös käsitletakse Enesekohaste hoiakutena üldist ja akadeemilist enesetõhusust, enesehinnangut ning huvi ja motivatsiooni.

Enesetõhusus ja akadeemiline enesetõhusus

Enesetõhusus on defineeritud kui inimese hinnang oma võimetele organiseerida või sooritada teatud tegevusi, mis nõuavad kindlat tüüpi suutlikkust (Bandura, 1986). Siinkohal saame eristada üldist enesetõhusust, mis hõlmab hinnangut toimetulekuks ja suutlikkuseks kõigis erinevates valdkondades ning spetsiifilisemat enesetõhusust, mis on hinnang oma tegevusele mingis konkreetses valdkonnas. Bandura (1997) väidab, et enesetõhusus põhineb peamiselt neljast informatsiooni allikast:

1. meisterlikkuse kogemused, mis mõjutavad inimese uskumusi oma meisterlikkusesse kõige enam, kuna tagavad kõige autentsema tõestuse inimesele tema võimetest.
2. kujutletavad kogemused, mis vahendavad teiste inimeste poolt saavutatud edu.
3. sõnaline veenmine, mis samuti mõjutab inimeste uskumust oma enesetõhususse.
4. psühholoogilised ja afektiivsed seisundid, ärevus, stress ja ärritus võivad mõjutada inimese enesetõhususe uskumusi negatiivses suunas.

Laialdaselt on uuritud ka tulemuslikkuse ja enesetõhususe vahelisi seoseid, mis on näidanud, et nende vahelised seosed on tugevamad just spetsiifiliste ülesannete puhul (Lane, 2004). Üldiseks enesetõhususeks peetakse pigem püsivat, üldistatud kompetentsuse uskumust ning akadeemilist enesetõhusust määratletakse kui konteksti spetsiifilist konstrukti (Chen, 2004). Akadeemiline enesetõhusus on inimese hinnang oma võimele õppida ning akadeemilise eluga toime tulla (Schunk, 1991). Schunk (1991) ja Pajaresi (1996) uuringud on näidanud, et kõrgem akadeemiline enesetõhusus aitab oluliselt kaasa akadeemilises keskkonnas vajaliku motivatsiooni leidmisele ning soovitud tulemuse saavutamisele.

Huvi ja motivatsioon

Motivatsioon on see, mis paneb meid tegutsema (Ryan & Deci, 2000), et parandada oma moraalinorme, tööga rahulolu ja tööjõudlust läbi oma hoiakute, vastupidavuse ja vaimse sitkuse (Brandon Partners, 2006). Eristatakse kahte tüüpi motivatsiooni: välimist ja sisemist.

Välise motivatsiooni korral ei sooritata tegevust huvist tegevuse enda vastu, vaid tegevuse võimalikele tagajärgedele mõeldes (Schunk, 1991). Kui õpilane on väliselt motiveeritud siis ta teeb etteantud ülesannet vastumeelselt ja vähese huviga. Sisemine motivatsioon tuleneb inimesest enesest. Sisemine motivatsioon viitab millegi tegemisele seepärast, et see on loomupäraselt huvitav ja nauditav (Ryan ja Deci, 2000). Ryan ja Deci, (2000) peavad sisemise motivatsiooni kõige olulisemateks motivaatoriteks isiklikku huvi, rahuldusja rõõmutunnet, mis need tegevused inimeses tekitavad.

Akadeemilise motivatsiooni ehk õpimotivatsiooni moodustavad need asjaolud, mis panevad õpilase õppima. Akadeemiline motivatsioon on inimese soov olla kompetentne akadeemilistes ainetes, kui hinnatakse nende taset või täiuslikkust (McGrew, 2008). Akadeemilist motivatsiooni on samuti liigitatud väliseks- ja sisemiseks akadeemiliseks motivatsiooniks. Upadhyay ja Tiwari (2009) määratlevad sisemist akadeemilist motivatsiooni kui koolis õpitava nautimist, mida iseloomustavad meisterlikkusele orienteeritus, huvi, järjekindlus, uute ning keeruliste ja väljakutset pakkuvate ülesannete lahendamist. Välimine motivatsioon on defineeritud kui õpilaste üldise motivatsiooni osa, mis on seotud õpitulemustest sõltuvate tulevikueesmärkidega (Lens, Vansteenkiste, Matos, 2008). Linnenbrink ja Pintrich (2002) on võtnud kokku peamised kaasaegsed sotsiaalkognitiivsed motivatsiooniteooriad ning toonud välja neli põhilist konstrukti kogumit, mis esindavad tänapäeva akadeemilist motivatsioonikäsitlust:

- 1) uskumised iseenda võimekusse ehk akadeemiline enesetaju (mõnedes artiklites kirjeldatud ka kui akadeemiline minakäsitlus),
- 2) sisemine motivatsioon ja huvitatus ehk ülesandele motiveeritus,
- 3) atributsioon ehk põhjenduste leidmine nii heale kui kehvale sooritusele ning
- 4) saavutuseesmärgid.

Mõjutades õpilase püsivust ülesannete valikul ning tehtavaid jõupingutusi, kujundavad ülaltoodud tegurid õpilase motivatsiooni ning sellest lähtuvalt omakorda ka teema soorituse kvaliteeti.

Üldine Enesehinnang ja akadeemiline enesehinnang

Enesekohased hinnangud, enesetõhusus ja sealhulgas enesehinnang, on omavahel positiivselt seotud (Swann, 2007). Mitmed uurijad ja teoreetikud on läinud nende konstruktiide uurimisega kaugemale ja leidnud, et üldine enesetõhusus võib ennustada tuleviku enesehinnangut (Swann, 2007). Kuigi enesetõhusus ja enesehinnang on oma olemuselt erinevad konstruktid, on nad siiski tihedalt seotud ning mõistlik oleks neid koos uurida.

Rosenberg (1979) kirjeldab üldist enesehinnangut kui indiviidi positiivset või negatiivset hoiakut iseenda kui terviku suhtes. Lisaks üldisele enesehinnangule keskendusin oma seminaritöös ka akadeemilisele enesehinnangule. Akadeemiline enesehinnang viitab inimese väärtuse tundele tulenevalt akadeemilisest valdkonnast (Pullmann & Allik, 2008). Akadeemilist enesehinnangut ja keskmise hinde seost on uurinud Pullmann ja Allik (2008) ning leidnud, et akadeemiline enesehinnang ennustab õppetulemusi.

Üldine ja akadeemiline enesehinnang mõjutavad teineteist, aga akadeemilisel enesehinnangul on suurem efekt üldisele enesehinnangule kui vastupidi (Rosenberg, Schooler, Schoebach ja Rosenberg, 1995).

Pullmann ja Allik (2008) leidsid oma uuringus, et vaimselt võimekamatel õpilastel on küll kõrge akadeemiline enesehinnang, kuid teistes valdkondades madal enesega rahulolu ja kriitiline minapilt, sama tulemus kehtib ka kui hinnata edukuse näitajana õppeedukust koolis.

Erol ja Orth (2011) leidsid oma longitud uurimustöös, et madala enesehinnanguga noorukitel on halvem vaimne- ja füüsiline tervis, nad on seotud kriminaalsusega, suitsideaalsusega, depressiooniga ning madalama majandusliku heaoluga. Kõrgema enesehinnanguga inimestel on enam positiivseid emotsioone, nad on eluga rahulolevamad, vähem ärevad ja neil esineb vähem depressiivsust kui inimestel, kellel on madal enesehinnang (Crocker ja Wolfe, 2001; Rosenberg jt, 1995).

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks oli uurida, kas akadeemiliselt edukamatel õpilastel on enesekohaste hoiakute ja motivatsiooni skaalal kõrgemad skoorid. Samuti uurisin, kas vanusegruppide vahelised erinevused enesetõhususe skaalal leiavad kinnitust ka antud seminaritöös.

Seminaritöös püstitatavad hüpoteesid:

- 1) Enesekohased hoiakud ning huvi ja motivatsioon on erinevatel õppeedukuse astmetel erinevad
- 2) 15-16 aastaste vanusegrupis on enesekohased hoiakud ja motivatsioon madalam kui 12-13 aastaste vanusegrupis

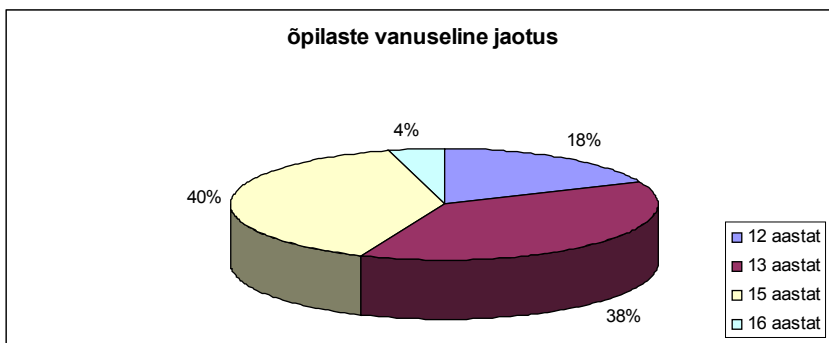
Meetod

Valim

Käesoleva uuringu valimi moodustasid 71 Võru maakonna õpilast, 5-st erinevast koolist. Andmeid koguti õpilaste kohta kahest vanusegrupist 12-13 ja 15-16 eluaastat, keskmiseks vanuseks $M = 13,73$ ($SD = 1,276$), gruppide sooline jaotuvus on tabelis 1. Valimist 18% moodustasid 12 aastaseid õpilased, 38% 13 aastased, 40% õpilastest olid 15 aastased ning väikseim osa ehk 4% moodustasid 16 aastased õpilased. Vanuseline jaotus on ära toodud joonisel 1.

Tabel 1. Õpilaste jaotus soo ja põhikooli astmete järgi

	12-13 aastased õpilased	15-16 aastased õpilased
Poisid	18	15
Tüdrukud	22	16
Kokku	40	31

Joonis 1. Õpilaste vanuseline jaotus

Õppeedukust ehk õpilaste edasijõudmist koolis näitab nende keskmine hinne. Tulenevalt Põhikooli- ja gümnaasiumi seadusest (edaspidi PGS) hindasid uuringus osalevad koolid õpilaste teadmisi, oskusi ja vilumusi viiepallisüsteemis, kus hinne „5“ - „väga hea“, „4“ - „hea“, „3“ - „rahuldav“, „2“ - „puudulik“ ja „1“ - „nõrk“.

Küsimustikes palusime õpilastel ära märkida ka oma 2011/2012 õppeaasta II veerandi keskmine hinne. Kogu valimi II veerandi keskmiseks hindeks oli $M = 4,026$ ($SD = 0,731$). Nooremate õpilaste ($N = 40$) keskmine hinne oli $M = 4,147$ ($SD = 0,737$) ja vanemate õpilaste ($N = 31$) keskmine hinne oli $M = 3,871$ ($SD = 0,706$).

Esimese hüpoteesi uurimiseks jagasin valimi kaheks grupiks 2011/2012 II veerandi keskmise hinde alusel. Ühes grupis olid õpilased kelle keskmine hinne on ≥ 4 -ga ja teises grupis on õpilased kelle keskmine hinne on < 4 -st.

Gurupp kuhu kuulusid õpilased kelle keskmine hinne on ≥ 4 koosnes 48 õpilasest. Grupi keskmine hinne $M = 4,457$ ($SD = 0,424$). Sooline jaotuvus poisse 21 ja tüdrukuid 27. Teine grupp kuhu kuulusid õpilased kelle keskmine hinne on < 4 koosnes 23 õpilasest. Grupi keskmine hinne $M = 3,128$ ($SD = 0,265$). Sooline jaotuvus poisse 12 ja tüdrukuid 11.

Protseduur ja mõõtmisvahendid

Esmalt tutvustasin uurimust Võru maakonna koolide ja palusin luba uurimuse läbiviimiseks. Küsimustike täitmisel osalesid viie kooli õpilased. Õpilastele tutvustati uurimust ja rõhutati, et osalemine on vabatahtlik, kogutud andmed on anonüümsed ning kasutatakse vaid uurimistöö raames. Küsimustik oli kättesaadav eFormularis. Õpilased täitsid küsimustikke koolide arvutiklassides. Lapsevanemaid teavitati laste uurimustöös osalemisest e- kooli kaudu.

Õpilaste poolt täidetud küsimustik koosnes kolmest osast. *Enesehinnangu küsimustikust*, mille on välja töötanud Rosenberg ning eestindanud Pullmann ja Allik (2000), antud küsimustik sisaldas 19 väidet. *Enesetõhususe küsimustik*, mis koosnes akadeemilise enesetõhususe 34-st väitest, mille on eestindanud Üpraus (2009) erinevate Bandura materjalide põhjal ning skaala kümme viimast väidet mõõtsid tajutud üldist enesetõhusust (Rimm ja Jerusalemm 1999), mille on eestindanud Rimm. Viimase *huvi ja motivatsiooni küsimustiku* on koostanud Täht ja Must PISA 2006 (OECD, 2007) õpihoiakute küsimuste põhjal. Küsimustik sisaldas 25 küsimust.

Kõigi küsimustike väiteid hinnati 5- pallisel nõustumisskaalal (1 = vale/ei ole sugugi nõus, 2 = peaaegu vale/ei ole üldiselt nõus, 3 = raske öelda/puudub arvamus, 4 = peaaegu õige/üldiselt nõus, 5 = õige/täiesti nõus). Suurem punktide summa näitab vastaja kõrgemat hinnangut. Lisaks küsiti õpilaste vanust, sugu ja õppeedukuse määramiseks ka 2011/2012 aasta II veerandi keskmist hinnet ning kooli nime.

Andmete analüüsimiseks kasutati eelpool mainitud mõõtmisvahendeid ning saadud tulemusi analüüsiti andmetöötlusprogrammi SPSS abil. Kasutati järgnevaid andmetöötlusmeetodeid: hinnangute aritmeetilisi keskmisi, korrelatsioone uuritavate gruppide lõikes. Kuna uuritavad tunnused ei jaotunud normaaljaotuse alusel ning uuritavate arv oli väike, siis kasutati skaalaskooride keskmiste võrdlemiseks mitteparameetrilist t-testi.

Tulemused

Analüüsis kasutasin 71 õpilase enesehinnangu-, enesetõhususe -, ning huvi ja motivatsiooni küsimustike andmeid. Mõõtevahendi usaldusväärsuse hindamiseks leidsin iga skaala Cronbach'i alfa (Vt Tabel nr 2). Kõigi kolme küsimustiku Cronbach'i alfad näitasid, et küsimustikel oli hea sisereliaablus. Skaalat moodustavate muutujate omavaheline korrelatsioon on kõrge.

Tabel 2. Skaalade usaldusväärsus

	M	SD	Küsimuste arv skaalas	Cronbachi alfa
Üldine enese- hinnang	37,535	5,651	10	0,728
Akadeemiline enesehinnang	25,986	6,416	8	0,827
Üldine enesetõhu- sus	3,583	0,622	10	0,922
Akadeemiline enesetõhusus	65,935	11,379	34	0,948
Huvid ja moti- vatsioon	7,245	1,454	25	0,955

Seminaritöö esimesest hüpoteesist lähtuvalt kasutati korrelatsioonanalüüsi kogu valimi andmetel, selgitamaks õppeedukuse ja enesekohaste hoiakute skaaladevahelisi seoseid. Analüüsi tulemused on ära toodud tabelis 3. Korrelatsioonikordajad olid vahemikus 0,400 kuni 0,846 ($p < 0,01$). Analüüsi käigus selgus, et kõigil uuritud enesekohastel hoiakutel oli omavahel statistiliselt oluline korrelatsioon. Kõrgeimad statistiliselt olulised korrelatsioonid keskmisel hindel olid akadeemilise enesehinnangu skaalal (Pearsoni kordaja $r = 0,750$, $N = 71$, $p < 0,01$) ning huvi ja motivatsiooni skaalal (Pearsoni kordaja $r = 0,718$, $N = 71$, $p < 0,01$). Seega õpilased, kelle keskmine hinne oli kõrgem, hindasid enda akadeemilist enesehinnangut ja motivatsiooni kõrgemalt kui madalama keskmise hindega õpilased. Statistiliselt oluline, kuid madalaim korrelatsioon on keskmise hinde ja üldise enesehinnangu vahel ($r = 0,400$, $N = 71$, $p < 0,01$).

Tabel nr 3. Keskmise hinde ja enesekohaste hoiakute vahelised korrelatsioonid

	Üldine enesehinnang	Akadeemiline enesehinnang	Akadeemiline enesetõhusus	Üldine enesetõhusus	Huvid ja motivatsioon	Keskmine hinne
Üldine enesehinnang	1	0,456*	0,530*	0,494*	0,584*	0,400*
Akadeemiline esehinnang		1	0,694*	0,664*	0,778*	0,750*
Akadeemiline enesetõhusus			1	0,777*	0,846*	0,631*
Üldine enesetõhusus				1	0,759*	0,560*
Huvid ja motivatsioon					1	0,718*
Keskmine hinne						1

Korrelatsioonid on statistiliselt olulised olulisustõenäosusega $p < 0,01$.*

Järgnevalt viisin läbi kahe võrreldava grupi enesekohaste hoiakute ning huvide ja motivatsiooni skaalade keskmiste skooride analüüsi, kasutades selleks mitteparameetrilist t-testi, Mann-Whitney U. T-testi läbiviimiseks on valim jagatud kaheks grupiks keskmise hinde alusel. Esimesse gruppi kuuluvad õpilased, kelle keskmine hinne on < 4 ($N = 23$) ja teise gruppi kuuluvad õpilased, kelle keskmine hinne on ≥ 4 -ga ($N = 48$). Saadud tulemused on toodud tabelis 4.

Statistiliselt oluline erinevus kahe grupi vahel esineb kõigi enesekohaste hoiakute skaalade lõikes. Kõige suuremad erinevused kahe grupi keskmiste vahel oli akadeemilise enesetõhususe skaalal, kus kõrgema keskmise hindega õpilaste keskmine skaalaskoor on $M = 70,378$ ($SD = 10,466$) ja madalama keskmise hindega õpilaste sama skaalaskoor on $M = 56,662$ ($SD = 6,702$), $p = 0,000$. Kõige väiksem keskmiste skooride vahe oli aga üldise enesetõhususe skaalal, kus kõrgema keskmise hindega õpilaste keskmine skoor on $M = 3,798$ ($SD = 0,596$) ning madalama keskmise hindega õpilaste keskmine skoor on $M = 3,135$ ($SD = 0,402$) $p = 0,000$.

Tabel 4. Õpilaste keskmise hinde ja enesekohaste hoiakute skaalade keskmised skoorid ja keskmiste võrdlus, mitteparameetiline t- test

		M	Asymp.Sig. (2-tailed) p	Mann- Whitney U
Üldine enesehinnang	Keskmine hinne $\geq$ 4 (N=48)	39,02	0,001*	290,0
	keskmine hinne < kui 4 (N=23)	34,43		
Akadeemiline enesehinnang	Keskmine hinne $\geq$ 4 (N= 48)	29,04	0,000*	80,5
	keskmine hinne < kui 4 (N=23)	19,61		
Akadeemiline enesetõhusus	Keskmine hinne $\geq$ 4 (N= 48)	70,378	0,000*	148,0
	keskmine hinne < kui 4 (N=23)	56,662		
Üldine enesetõhusus	Keskmine hinne $\geq$ 4 (N=48)	3,798	0,000*	193,5
	keskmine hinne < kui 4 (N=23)	3,135		
Huvid ja motivatsioon	Keskmine hinne $\geq$ 4 (N=48)	7,917	0,000*	93,0
	keskmine hinne < kui 4 (N=23)	5,841		

Statistiline olulisus kui $p < 0,05$ *

Teisest hüpoteesist lähtuvalt uurisin, kas eri vanuses õpilastel on erinevusi enesekohastes hoiakutes. Vanuseline jaotuvus vastavalt tabelile 1. Korrelatsioonanalüüsi tulemused vanusegrupiti on toodud tabelis 5, diagonaalist ülevalpool on 15-16 aastaste õpilaste enesekohaste hoiakute korrelatsioonid ja allpool diagonaali on 12-13 aastaste õpilaste enesekohaste hoiakute korrelatsioonid. Olenemata vanusegrupist on enesekohased hoiakud omavahel korrelatsioonis. 15-16 aastaste õpilaste enesekohaste hoiakute korrelatsioonid varieerusid 0,348 kuni 0,813 ($p < 0,001$). 12-13 aastaste õpilaste enesekohaste hoiakute korrelatsioonid varieerusid 0,400 kuni 0,865 ($p < 0,001$).

15-16 aastaste õpilaste vanusegrupis olid kõrgeima statistiliselt olulise korrelatsiooniga seotud akadeemiline enesetõhusus ning huvide ja motivatsiooni skaalad ($r = 0,813$, $N = 31$, $p < 0,001$) ning madalaima korrelatsiooniga seotud üldise enesetõhususe ja üldine enesehinnangu skaalad ($r = 0,348$, $N = 31$, $p < 0,001$). 12-13 aastastel õpilastel oli kõrgeima statistilise olulisusega korrelatsioon huvide ja motivatsiooni ning akadeemilise enesetõhususe skaalade vahel ($r = 0,865$, $N = 40$, $p < 0,001$). Madalama korrelatsiooniga olid akadeemilise enesehinnangu ja üldise enesehinnangu skaalad ($r = 0,400^*$, $N = 40$, $p < 0,001$).

Tabel nr 5. 15-16 aastaste ja 12-13 aastaste õpilaste enesekohaste hoiakute vahelised korrelatsioonid

	Üldine enesehinnang	Akadeemiline enesehinnang	Akadeemiline enesetõhusus	Üldine enesetõhusus	Huvid ja motivatsioon
Üldine enesehinnang	1	0,569*	0,437*	0,348*	0,463*
Akadeemiline enesehinnang	0,400*	1	0,629*	0,543*	0,672*
Akadeemiline enesetõhusus	0,623*	0,748*	1	0,776*	0,813*
Üldine enesetõhusus	0,590*	0,760*	0,768*	1	0,748*
Huvid ja motivatsioon	0,667*	0,836*	0,865*	0,753*	1

Korrelatsioonid on statistiliselt olulised olulisustõenäosusega $p < 0,001$.*

Vanuse gruppide enesekohaste hoiakute ning huvide ja motivatsiooni skaalade keskmiste skooride analüüsiks kasutati samuti mitteparameetrilist t-testi, Mann-Whitney U. Tabelis 6 on toodud kokkuvõtvalt testi tulemused ning vanusegruppide enesekohaste hoiakute skaalade keskmised skoorid.

Vanuste vaheline statistiline erinevus esines akadeemilise enesetõhususe ning huvi ja motivatsiooni skaalal. 12-13 aastased õpilased said akadeemilise enesetõhususe skaalal kõrgemaid keskmisi skoori (M = 68,075) kui 15-16 aastased õpilased (M = 63,174; $p = 0,029$). Samuti said 12-13 aastased õpilase huvi ja motivatsiooni skaalal kõrgemaid tulemusi (M = 7,498) kui 15-16 aastased õpilased (M = 6,917; $p = 0,028$). Üldise enesetõhususe skaala skooride keskmised näitasid tendentsi erinevusele, kus 12-13 aastaste õpilaste keskmine skoor (M = 3,678) oli suurem kui 15-16 aastastel (M = 3,461; $p = 0,062$) õpilastel. Üldise enesehinnangu ja akadeemilise enesehinnangu skaaladel statistilist erinevust ei esinenud.

Tabel 6. vanuse gruppide ja enesekohaste hoiakute skaalade keskmiste skoorid ja keskmiste võrdlus, mitteparameetriline t- test

		M	Asymp.Sig. (2-tailed) p	Mann-Whitney U
Üldine enesehinnang	15-16 aastased õpilased (N = 31)	37,677	0,386	595
	12-13 aastased õpilased (N = 40)	37,425		
Akadeemiline enesehinnang	15-16 aastased õpilased (N = 31)	25,839	0,195	546
	12-13 aastased õpilased (N = 40)	26,450		
Akadeemiline enesetõhusus	15-16 aastased õpilased (N = 31)	63,174	0,029*	456,5
	12-13 aastased õpilased (N = 40)	68,075		
Üldine enesetõhusus	15-13 aastased õpilased (N = 31)	3,461	0,062	487,5
	12-13 aastased õpilased (N = 40)	3,678		
Huvi ja motivatsioon	15-16 aastased õpilased (N = 31)	6,917	0,028*	454,5
	12-13 aastased õpilased (N = 40)	7,498		

Statistiline olulisus kui $p < 0,05$ *

Analüüsisin ka kogu valimi enesekohaste hoiakute erinevusi sugude lõikes mitteparameetrilise t-testi abil. Poisid said kõrgemaid keskmisi skooore üldise enesehinnangu ($M_{\text{poiste}} = 38,032$; $M_{\text{tüdrukute}} = 37,112$; $p = 0,288$) ja akadeemilise enesehinnangu ($M_{\text{poiste}} = 26,522$; $M_{\text{tüdrukute}} = 25,893$; $p = 0,282$) skaaladel.

Tüdrukute kõrgemad keskmised skoorid olid akadeemilise enesetõhususe skaalal ($M_{\text{poisid}} = 65,483$; $M_{\text{tüdrukud}} = 66,333$; $p = 0,624$). Kogu valimi poiste ja tüdrukute enesekohaste hoiakute skooride keskmised on sarnased ning keskmiste vahelised erinevused ei olnud statistiliselt olulised.

Statistiliselt olulised erinevused enesekohastes hoiakutes ilmsesid kui analüüsisin skaalade keskmiste skooride soolisi erinevusi vanusegrupiti, tulemused on toodud tabelis 7. Nooremas vanusegrupis ilmses statistiline olulisus keskmiste skooride vahel akadeemilise enesetõhususe skaalal ($M_{\text{poisid}} = 63,858$; $M_{\text{tüdrukud}} = 71,525$; $p = 0,027$). Vanema vanusegrupi poiste ja tüdrukute enesekohaste hoiakute skaalade keskmised skoorid erinesid statistiliselt üldise enesehinnangu ($M_{\text{poisid}} = 39,533$; $M_{\text{tüdrukud}} = 35,942$; $p = 0,036$) ja akadeemilise enesetõhususe ($M_{\text{poisid}} = 27,333$; $M_{\text{tüdrukud}} = 24,436$; $p = 0,025$) skaalal.

Tabel 7. vanuse gruppide ja enesekohaste hoiakute skaalade

keskmiste skoorid ning sugudevaheline võrdlus, mitteparameetiline t- test

	15-16 aastased õpilased (N=31)	M	Asymp. Sig. (2-tailed) p	Mann- Whitney U	12-13 aasta- sed õpilased (N=40)	M	Asymp. Sig. (2-tailed) p	Mann- Whitney U
Üldine enese- hinnang	Poisid (N= 15)	39,533	0,036*	67,0	Poisid (N= 18)	36,777	0,733	185,5
	Tüdrukud (N = 16)	35,942			Tüdrukud (N = 22)	37,955		
Akadeemiline enesehinnang	Poisid (N= 15)	27,333	0,025*	63,5	Poisid (N= 18)	25,833	0,733	185,5
	Tüdrukud (N = 16)	24,436			Tüdrukud (N = 22)	26,955		
Akadeemiline enesetõhusus	Poisid (N= 15)	67,428	0,069	74,0	Poisid (N= 18)	63,858	0,027*	116,5
	Tüdrukud (N = 16)	59,186			Tüdrukud (N = 22)	71,525		
Üldine enesetõhusus	Poisid (N= 15)	3,573	0,605	107,0	Poisid (N= 18)	3,506	0,152	145,5
	Tüdrukud (N = 16)	3,356			Tüdrukud (N = 22)	3,818		
Huvi ja moti- vatsioon	Poisid (N= 15)	7,285	0,097	78,0	Poisid (N= 18)	6,956	0,103	138,0
	Tüdrukud (N=16)	6,572			Tüdrukud (N=22)	7,943		

Statistiline olulisus kui $p < 0,05$ *

Arutelu ja järeldused

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks oli uurida enesekohaste hoiakute erinevusi põhikooli õpilastel, Võru maakonna koolide näitel. Enesekohaste hoiakute all uuriti üldist enesehinnangut, akadeemilist enesehinnangut, üldist enesetõhusust, akadeemilist enesetõhusust ning huvi ja motivatsiooni. Võrdlesin enesekohaste hoiakute seost õppeedukusega ning soovisin teada, kas 15-16 aastaste õpilaste enesekohased hoiakud ning huvi ja motivatsioon on madalamad kui 12-13 aastastel õpilastel.

Läbiviidud uurimuses selgus, et uurimustöös kasutatavate üldine enesehinnangu-, akadeemilise enesehinnangu-, üldise enesetõhususe-, akadeemilise enesetõhususe-, huvi ja motivatsiooni skaalade vahel esines statistiliselt oluline positiivne korrelatsioon.

Akadeemiline kirjandus viitab sellele, et kõrge enesetõhususega õpilased saavad kõrgemaid keskmisi akadeemilisi tulemusi (Chemers, jt, 2001). Sama tulemuseni jõudsin ka oma seminaritöös, kus keskmise hinde ja üldise enesetõhususe vahel oli positiivne korrelatsioon $r = 0,560$; $p < 0,001$, $N = 71$. Kõrge korrelatsioon keskmise hinde ja enesekohaste hoiakute skaalade tähendab, et akadeemiliselt võimekamad õpilased said kõrgemaid skooore ka enesekohaste hoiakute skaaladel. Üldist enesetõhusust on samuti seostatud enesehinnanguga, kuigi oma olemuselt on nad erinevad konstruktid. Kõrge enesetõhusus võib avalduda ennasttäitvas ennustuses, mis väljendub uudsete ettevõtmiste edukusena. Selline edu omakorda suurendab usku enesetõhususse.

Eliase ja Loomise (2002) on oma uurimustes leidnud, et akadeemiline enesetõhusus on oluline keskmise hinde ennustaja. Chemers, Hu ja Gracia (2001) on leidnud, et kõrge akadeemiline enesetõhusus on olulises positiivses seoses akadeemilise sooritusega. Ka minu uurimus kinnitas, et eelpool mainitud konstruktid vahel on tugev $r = 0,631$; $p < 0,001$, $N = 71$ statistiliselt oluline korrelatsioon. Tugev seos oli eelpool nimetatud hoiakute ja õpilaste keskmise hinde vahel. Kahe grupi (keskmise hinne ≥ 4 ; keskmise hinne < 4) enesekohaste hoiakute skaalade keskmiste statistilist erinevust kinnitas ka mittepameetiline t-test. Seega saab väita, et töös püstitatud esimene hüpotees, et akadeemiliselt edukamad õpilased saavad kõrgemaid tulemusi enesekohaste hoiakute skaaladel, sai kinnitust.

Järgnevalt võrdlesin 12-13 aastaste ($N = 40$) ja 15-16 aastaste ($N = 31$) õpilaste enesekohaste hoiakute skaalade keskmisi skooore. Kõige enam erinesid keskmised skoorid 12-13 aastaste ja 15-16 aastaste õpilaste akadeemilise enesetõhususe ning huvi ka motivatsiooni skaalal, kus 12-13 aastaste õpilased said akadeemilise enesetõhususe ($M = 63,174$; $M = 68,075$; $p = 0,029$) ning huvi ja motivatsiooni ($M = 6,917$; $M = 7,498$; $p = 0,028$) kõrgemaid tulemusi kui 15-16 aastased õpilased. Statistilist olulisust keskmiste vahel kinnitas mittepameetiline t-test. Lisaks

eelnevalt mainitud skaaladele ilmnes tendents erinevusele ka üldise enesetõhususe skaalal ($p = 0,062$). Üldise enesehinnangu ja akadeemilise enesehinnangu skaalade keskmiste skooride erinevus ei olnud statistiliselt oluline.

Püstitatud hüpotees, et 15-16 aastaste õpilaste enesekohased hoiakud ja motivatsioon on madalamad kui 12-13 aastastel õpilastel, leidis osaliselt kinnitust. Seega näitasin käesoleva uurimusega, et õpilaste enesekohased hoiakud ning motivatsioon langevad vanuse kasvades.

Kogu valimi analüüsimisel soolisi erinevusi enesekohaste hoiakute ja motivatsiooni tasemetes ei leidnud. Kui aga uurisin poiste ja tüdrukute erinevusi uuritavatel skaaladel vanusegruppide lõikes, ilmnesid siiski mõningased skaalade keskmiste skooride statistilised erinevused. 12-13 aastaste õpilaste grupis said tüdrukud kõigil uuritavatel enesekohaste hoiakute ja motivatsiooni skaaladel kõrgemaid keskmisi skooore kui poisid. Akadeemilise enesetõhususe skaalal oli statistiliselt oluline erinevus tüdrukute keskmise skoori ($M = 71,525$) ja poiste keskmise skoori ($M = 63,858$; $p = 0,027$) vahel. Ülejäänud skaaladel statistilist erinevust ei ilmnenud.

15-16 aastaste õpilaste hulgas on sooline näitajad vastupidine, kõrgemaid keskmisi skooore uuritavate enesekohaste hoiakute ja motivatsiooni skaalal saavad poisid. Statistiline erinevus 15-16 aastaste õpilaste grupis enesekohaste hoiakute skaalade keskmistel skooridel oli üldise enesehinnangu ($M_{\text{poisid}} = 39,533$; $M_{\text{tüdrukud}} = 35,942$; $p = 0,036$) ja akadeemilise enesehinnangu ($M_{\text{poisid}} = 27,333$; $M_{\text{tüdrukud}} = 24,436$; $p = 0,025$) skaaladel.

Kindlasti on vaja koguda rohkem andmeid ja läbi viia edasisi uuringuid, et teha kindlaks, mis võiks põhjustada enesekohaste hinnangute ja motivatsiooni langust laste vanemaks saades ning millest võivad tingitud olla soolised erinevused.

Tänuavaldused:

Soovin tänada oma juhendajat Karin Tähte väärtuslike nõuannete ja kannatlikkuse eest.

Täna kõiki küsimustike täitjaid, kes andsid oma panuse väärtuslike andmete näol.

Viited

- Bandura, A. (1986) *Social Foundations of Thought and Action – A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs (N.J.): Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy. The exercise of control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Bong, M.; Clark, R. E. (1999) Comparison between self-concept and self-efficacy in academic motivation research. *Educational Psychology*, 34, pp. 139-153
- Brandon Partners. (2006). *Self-talk and Self-Motivation Skills. The Inner Game of Performance*. Mill Valley: Brandon Partners.
- Brophy, J. (1998). *Motivating Students to Learn*. Boston, Mass.: McGraw-Hill.
- Chemers, M. M., Hu, L., Garcia, B. F. (2001). Academic self-efficacy and first-year college student performance and adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 93, 1, 55-64.
- Chen, G, Gully, S. M.; Eden, D. (2004). General Self-efficacy and self-esteem toward theoretical and empirical distinction between correlated self- evaluations. *Journal of Organizational Behavior*, Vol. 25, 375-395.
- Crocker, J., Wolfe, C. T (2001) Contingency of Self- Worth. *Psychological Review*. 108 (3), 593-623.
- Eccles, J.S., & Midgley, C. (1989). Stage/environment fit: Developmentally appropriate classrooms for early adolescents. In R. Ames & C. Ames (Eds.), *Research on motivation in education* (vol. 3, pp. 139-181). New York: Academic Press.
- Elias, S., & Loomis, R. (2002). Utilizing need for cognition and perceived self-efficacy to predict academic performance. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1687-1717.
- Erol, R. Y.; Orth, U. (2011). Self-esteem development from age 14 to 30 years: a longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 101, No. 3, 607–619.
- Gottfried, A. (1985): Academic intrinsic motivation in elementary and junior high school students. *Journal of Educational Psychology*, 77: 631-645.
- Gagné, R. M., & Discoll, M. P. (1992). *Õppimise olemus ja õpetamine*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Judge, T., Erez, A., Bono, J. (1998). The power of being positive: the relation between positive self concept and job performance. *Human Performance*, 11, pp. 167–187.
- Lane, J.; Lane A. M.; Kyprianou, A. (2004) Self-efficacy, self-esteem and their impact on academic performance. *Social Behavior and Personality*, 32(3), pp. 247-256
- Linnenbrink, E. A., & Prinrich, P. R. (2002). *Motivation as an Enabler for Academic*

Success. *School Psychology Review*, 31 (3), 313-327.

- Lens, W., Vansteenkiste, M., Matos, L. (2008). Motivation: Quantity and Quality Matter. [WWW] <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/.../Rapport166.doc> (04.04.2011)
- McGrew, K. (2008). Beyond IQ: A model of academic competence & motivation (MACM), [WWW] <http://www.iapsych.com/acmcewok/Academicmotivation.html> (04.04.2011)
- Pajares, F. (1996) Self-efficacy beliefs in academic settings. *Review of Educational Research*, 66, pp. 543-578
- Pajares, F. & Schunk, H., D. (2001). Self-beliefs and school success: self-efficacy, self-concept, and school achievement. Chapter in Riding, R. & Rayner, S. (Eds.). London: Ablex Publishing. Perception, (pp. 239-266).
- Prat-Sala, M.; Redford, P. (2010) The interplay between motivation, self-efficacy, and approaches to studying. *British Journal of Educational Psychology*, 80, pp. 283-305.
- Peetsma, .T.D. (1997). Decline in pupils' motivation during secondary education. Paper presented at the 7th EARLI Conference in Athens (August).
- Peetsma, T.; Hasver, T.; Van der Veen, J.; Roede, E. (2005) Relations between adolescents' self-evaluations, time perspectives, motivation for school and their achievement in different countries and at different ages. *European Journal of Psychology of Education*, 22, pp. 209-225.
- Pullmann, H.; Allik, J. (2000) The Rosenberg Self-Esteem Scale: its dimensionality, stability and personality correlates in Estonian. *Personality and Individual Differences*, 28, pp. 701-715.
- Pullman, H., Allik, J. (2008). Relations of academic and general self-esteem to school achievement. *Personality and Individual Differences*, 45 (6), pp 559-564.
- Rimm, H., Jerusalem, M. (1999) Adaptation and Validation of an Estonian Version of the General Self Efficacy Scale. *Anxiety, Stress and Coping*, 12(3), pp. 329 – 345.
- Rosenberg, M. (1979). *Conceiving the Self*. New York: Basic Book.
- Rosenberg, M., Schooler, C., Schoenbach, C., & Rosenberg, F. (1995). Global Self-Esteem and Specific Self-Esteem: Different Concepts, Different Outcomes. *American Sociological Review*, 60(1), 141-156.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Schunk, Dale H. (1990) Introduction to the special section on motivation and efficacy *Journal of Educational Psychology*, Vol 82(1), pp. 3-6.
- Schunk, D. H. (1991). Self-efficacy and academic motivation. *Educational Psychologist*, 26(3 & 4), 207–231

- Swann, W. B.; Chang-Schneider, C.; McClarty, K. L. (2007) Do people's self-views matter? Self-concept and self-esteem in everyday life. *American Psychologist*, Vol. 62, No. 2, 84-94.
- Vancouver, J. B., Thompson, C. M., & Williams, A. A. (2001). The changing signs in the relationship among self-efficacy, personal goals, and performance. *Journal of Applied Psychology*, 86, 605–620.
- Üpraus, R. (2009). Akadeemiline edukus: akadeemilise enesetõhususe mõõtmine. Seminaritöö. Tartu Ülikool. Psühholoogia Instituut.

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Kätlin Juurik

Lugupidamisega